Проців О.Р. аспірант кафедри
управління проектами ЛРІДУ НАДУ
при Президентові України

Державне регулювання торгівлі продукцією мисливства у Галичині середини XIX – початку XX століття на прикладі міста Львова

Органи державної влади Галичини для впорядкування торгівлі продукцією мисливства видали ряд нормативно-правових актів, якими врегульовувались термін реалізації м’яса добутої дичини і податок за реалізацію м’яса.

Ключові слова: державне регулювання, торгівля, полювання, дичина Австро-Угорська імперія, Галичина, Львів.

The state regulation of trade of hunting production in Galicia from the middle of 19th – till beginning of 20th centuries for example of Lviv city

Public authorities of Galicia have published some legal acts for ordering of hunting production trade. They settlemented the deadline of extracted wildfowl’s meat and tax for the meat realization.

Key words: state regulation, trade, hunting, wildfowl, Austro-Hungarian Empire, Galicia, Lviv.

Постановка проблеми. На даний час в Україні не врегульована процедура реалізації продукції полювання, яка б відповідала ринковим принципам. Дослідження даної проблематики в історичному контексті дасть змогу врахувати місцеві особливості для вирішення даної проблеми.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблема правового регулювання, економічної, соціальної, політичної, гуманітарної складової забезпечення продукцією полювання міста Львова та Галичини досліджувалась низкою науковців, серед яких. М. Роман, Ф. Ружинський, д-р

Е. Шехтель, С. Крогульський, С. Павлік, М. Роман, А. Мнішек. Проте, деякі проблеми розглянуто побіжно, і вони потребують подальшого вирішення.

Мета дослідження – дослідити державне регулювання реалізації продукції полювання у Галичині середини XIX – початку XX ст. на прикладі магістрату столичного міста Львова з урахуванням нормативно-правових актів намісництва Галичини.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання:

- провести аналіз діючих нормативно-правових актів Галичини та магістрату міста Львова ;
- дослідити політичне, соціально-економічне значення реалізації дичини, якісну оцінку м’яса та складову на забезпечення продукції мисливства у місті Львові в досліджуваний період;
- запропонувати конкретні зміни в національне законодавство, які б врегульовували реалізацію продукції полювання.

Виклад основного матеріалу.

З цивілізаційним розвитком суспільства змінюється значення мисливства для людини і відповідно цінність продукції полювання та її роль у потребах людини. До X століття мисливство задовільняло потреби людини виключно у харчуванні. В подальшому полювання ставало основним джерелом постачання військ провіантом під час воєнних походів, згодом видом розваг та відпочинку.

З утворенням мисливських ревірів (мисливських господарств), яких у Галичині нараховувалось у 1890 р. 6044[1], а в 1905 р. ця цифра доходить до 8479[2], постає необхідність реалізації продукції мисливства.

Відповідно органами державної влади Галичини встановлюються і законодавчі вимоги до умов торгівлі дичиною, які повинні були зважати на існування звичаєвих норм торгівлі дичиною. Так, на день народження бургомістра Кракова, починаючи із XIV століття торгівці дарували йому по дві куріпки [3].

Як свідчить аналіз мисливської літератури XIX-XXст. встановлювались конкретні терміни реалізації м'яса дичини, які були прив'язані до часу права їх добування. Починаючи із середини XIX століття, конкретні нормативно-правові документи врегульовували дане питання. Зокрема, відповідно до розпорядження Галицького намісництва від 21 березня 1854 р. до L 6241 не дозволялось добувати дичину під час парування або висижування яєць, м'ясо якої вважалось шкідливим для людського організму в цей період. Були встановлені конкретні терміни торгівлі для кожного окремого виду дичини, а саме: дозволялось реалізовувати зайців від 1 серпня до кінця лютого, оленів – від 1 червня до кінця листопада, козуль – від 1 червня до кінця січня, кабанів – від 1 липня до кінця січня, глухарів, тетеруків, рябчиків і куріпок – від 1 серпня до кінця березня наступного року. На іншу дичину дане розпорядження не поширювалось. Також цим розпорядженням визначалось, що вся дичина, яка продається у недозволений час, повинна бути знищена. Торговці, які не виконують дане розпорядження, повинні піддаватись штрафу. Крім того, визначалось, що дичина, продається на базарах у дозволений час, повинна бути засвідчена відповідною довідкою, що видається керівництвом гміни, на якій її добуто[4].

Положення про встановлення видачі сертифікатів походження дичини було пролобійоване Галицьким мисливським товариством для перших мисливських законів, які діяли на території Галичини[5]. Так у Мисливському законі Галичини від 1897 р. відповідно до ст. 36 було визначено, що для продажу м'яса потрібно представити свідоцтво про походження дичини. У свідоцтві повинні міститись такі дані як вид та кількість дичини. Повноваження на їх видачу були покладені на керівників мисливських господарств[6].

Якщо дичина добувалась у вольєрах, де не діяли терміни дозволеного полювання, а дозволялось добувати дичину у будь-який час, то повноваження на видачу відповідного сертифікату покладалось на державну повітову владу[7]. У наступному Мисливському законі Галичини, який

вступив в силу, у 1908р.ст. 58 вимагалось від осіб, що торгують м’ясом дичини мати при собі відповідний сертифікат. Діяла також заборона на продаж на дичини чотирнадцятиденного терміну по закінченню строків добування певного виду дичини відповідно цього ж закону[8]. Наступний Мисливський закон, який діяв у Галичині із грудня 1927 р., ст.. 53 давав ще менший термін щодо можливості реалізації м’яса дичини після запровадження охоронного часу, а саме – 10 днів. Крім того, заборонялось не лише продавати м’ясо шкіру дичини, але і готувати страви дичини у ресторанах їдальнях, кафе та інших закладах харчування[9].

Виступають за реалізацію м’яса за відповідними сертифікатами походження і мисливські товариства. Вони переслідували мету не стільки регулювання реалізації продукції полювання, скільки зменшення випадків браконьєрства. Так, наприклад Галицьке мисливське товариство неодноразово через пресу зверталось до влади з вимогою виконувати вимоги щодо продажу м’яса із сертифікатом походження[10]. Галицьким намісництвом видавались розпорядження щодо дотримання вимог законодавства щодо торгівлі дичиною при наявності сертифікатів походження дичини[11]. Галицьке мисливське товариство було незадоволене діями Львівського магістрату: «..у Львові вільно продають дичину, яку незаконно відстрілюють, без відповідних сертифікатів про походження дичини», «купівля дичини у Львові проводиться на високому рівні, а акційна охорона нічого не діє..». «браконьєр, який не може збути свою дичину на місці їде у Львів, де має можливість продавати дорого дичину. У Львові вже на нього чекають жиди, які не питають про сертифікати походження дичини. Вони навіть не задумуються, що купуючи дичину у злодіїв, самі стають причасними до злодійства»[12]. Аналогічні факти висвітлює у своїй статті С. Павлік, відзначаючи, що через те, що жиди оминали податки і закуповували м’ясо у браконьєрів, у Львові у них можна було купити м’ясо втричі дешевше ніж на базарі [13]. Для наведення порядку із торгівлею дичиною

журнал «Ловець» апелював до влади з вимогою конфіскації незаконно добутої дичини[14].

Для полегшення реалізації м’яса законно добутої дичини Галицьке мисливське товариство, починаючи із 1878 року, організовує на Львівському ринку торговий ряд для продажу м’яса дичини, добутої членами товариства, що дало можливість зменшити його вартість, так як при продажу виключались перекупники[15].

На думку тогочасного дослідника проблем торгівлі дичиною у Львові п. Кохановського, ця торгівля не мала у місті системного характеру і умови тут диктували торгівці, а не мисливські господарства[16]. Формування ціни на м’ясо дичини у м. Львові зумовлювали ряд факторів, які пов’язані із регулюючим впливом магістрату міста економічними особливостями. Так, у Львові на початку ХХ ст. були встановлені наступні акцизи (податок на споживання): олень – 3.95 крон, дикі кабани більш як 17 кг – 2.80 крон, козулі, малі кабани – 0.95 крон, зайці – 0,2 крони. Вартість одного кілограму м’яса у зв’язку із встановленням податку на споживання підносилась в залежності від виду дичини на 5-10%.

На вартість дичини впливали також і інші видатки, причому найдорожчою із них була вартість транспортування, заробіток торгівця становив 10%, а в загальному вартість м’яса дичини підносилась від 25 до 35% відносно закупленої у мисливському господарстві. Як свідчить аналіз тогочасної літератури, на початку ХХ ст. склались наступні ціни на дичину безпосередньо у мисливських господарствах, а саме заєць: коштував 1,5-1.80 крон, козуля більше 14 кг – 13 крон, кабан три і більше років – біля 20 крон, дворічний – 16 крон, і однорічний – 6-10 крон, олень більше 100 кг – біля 25 крон, від 60 до 100 кг – біля 20 крон, нижче 60 кг – біля 15 крон за одну голову.

У той же час ціни на львівській торговиці складались наступним чином: заєць коштував 2-2,5 крон, козуля велика – 18-20 крон, середня – 14-15 крон, кабан великий – біля 30 крон, середній – 25 крон, малий – біля 15

крон великий олень – біля 32 крони, середній – біля 24 крони, малий – 20 крон.

Слід відмітити, що у цей же період у Відні ціна продажу дичини була вищою ніж у Львові і становила: заєць- 3-3,20 крони, куріпка – 1,30-1,60 крони, старі куріпки – 0.80-1,10, качки – 2.00-2,40 крони, вальдшнепи – 2,20 до 2,80 крони, олень за 1 кг. 0,64 – 0,76 крони, козулі – 1,40 – 1,50 крон, кабани старі – 0,60-0,80 крон. Однією з причин здорожчання м'яса, дичини у Відні полягала у правилах експорту за який сплачувались досить високі мита, тоді як у Німеччині ці мита були меншими і дичину туди було легше постачати. Також через несправедливу фіскальну політику багато мисливської продукції проходило повз ринок: Так розмір податку за оленя великого чи малого була однаковим, тому на львівський ринок потрапляли старі особини, тоді, як молоді відправлялись на Віденський ринок, де ціни були вижчими[17].

Слід відзначити, що чисельність споживання дичини у період з 1881 по 1895 р.р. постійно підносилась. Докладніше інформацію подано у таблиці 1

Табл. 1

Споживання дичини в м. Львові по роках 1881-1895[18]

Рік	Олені гол.	Кабани гол. вагою до 17 кг	Великі кабани, козулі, дикі кози, гол.	Зайці, гол.	Перната дичина гол.	Розроблена дичина всіх видів, у центнерах	Фазани, глухарі, тетеруки голів.	Рябчики, куріпки дикі гуси і качки голів.	Болотні птахи голів.	Перепілки, дрозди і інші птахи голів.
1881	1	80	1250	8350	12740	30	330	4050	1040	7320
1890	4	140	1850	12050	15825	45	610	4560	695	9960
1891	3	105	1990	13020	17295	55	635	4320	1360	10980
1892	2	160	2150	14060	19910	51	630	4820	3280	11720
1893	2	110	2440	14280	8590	50	620	4360	2470	11400
1894	9	120	2600	15630	18260	70	1190	6400	2380	9480
1895	6	145	2470	15030	17780	60	1110	6350	1640	10680

Закономірно, що Відень як столиця імперії споживав найбільшу кількість дичини, а для Галичини був найбільшим споживачем її

мисливської продукції. Так, жителі Відня у 1893 р. спожили 2534 гол. оленів, 844 голови диких кабанів, 11675 гол. козуль, диких свиней і серн, зайців 441843 гол., 22.070 кг. козячого м'яса, 31.570 кг. іншої розробленої дичини, 44.216 гол фазанів, та глухарів, куріпок та інших птахів всього 177.520 гол.[19].

Вартість дичини у Львові не підносилась починаючи із 1888 р. через фіскальну політику Львівського магістрату, який встановив вищий податок на дичину ніж на м'ясну продукцію із свійських тварин. На цю «несправедливість» вказував часопис «Ловець», подаючи порівняння податків на свійських тварин та дичину: за теля одного року платиться лише 2,03 крони тоді, як оленя того самого віку – 3,95 крон, за вівцю, та барана – 0,78 крон, тоді як за козулю – 0,95 крон. за одного індика сплачується 0,16 крон, а за пару голубів – 0,21 крон., за одного дикого голуба сплачується податку 0,21 крон, тоді як за пару свійських голубів лише 0,053 крони., за одну дику курку сплачується 0,06 крон,а за найбільші і добре вгодовані курки лише – 0,058 крони.

Хоча й акцизні податки на дичину були вищими, її вартість зрівнялась із свійською продукцією через те, що багато лікарів у той час приписували дичину хворим на шлунково-кишковий тракт.

Цікавими є той факт, що на здорожчання дичини впливали такі негативні, а для сучасника дивні чинники які вказувались у тогочасній літературі, а саме для приготування дичини необхідно було використовувати більшу кількість приправ, які на той час коштувала досить дорого, та послуги доброго кухаря, бо господині нижчих соціальних страт не вміли приготовувати із дичини смачні страви[20].

Як вказували тогочасні дослідники, на початку ХІХ ст. практично кожна країна мала свою культуру торгівлі дичиною. В деяких країнах встановлюється ціна за цілу тварину, а в інших продається на вагу, як м'ясо домашніх тварин. Наприклад, у Польщі олень, кабан, козулі продавались цілими разом із шкірою. Великий вплив на вартість дичини мала стать

тварини. Так, м′ясо самиць вартувало більше ніж м′ясо самців, бо за смаковими якостями вважалось делікатнішим. Також на ціну м′яса впливав час добування. Ціна оленя добутого була у липні була вищою ніж добутого восени під час парування, знову ж таки через якість м'яса. Натомість більше вартували дикий кабан та заєць, добуті пізньою осінню ніж наприкінці літа, так як те м′ясо було жирнішим. До важливих чинників впливу на ціну м′яса належала поширеність дичини у певному регіоні і відповідно дорожчою дичина була у тих місцях де її було менше. На рівень цін впливала також ціна м′яса домашніх тварин. Крім того, у великих містах дичина коштувала більше ніж у селах або малих містечках.

Що стосується вартості шкіри, то на її ціну більший вплив мав фактор сезону добування дичини. Найбільш цінувались шкіри із добутих тварин у зимовий період[21].

Узагальнений досвід організації державного регулювання торгівлі та цінової політики на дичину у Галичині (на прикладі міста Львова) вказує на те, що за реалізацію продукції мисливства стягувався податок. Розмір податку у Галичині за реалізацію продукції мисливства встановлювався відповідно до виду дичини. У порівнянні з теперішнім станом державного регулювання торгівлею дичиною в Україні є певні подібності та відмінності. Серед відмінностей – залежність розміру податку на даний час від вартості продажу дичини. Крім того, у Галичині податок підвищував вартість продукції на 5-10%, тоді як на даний час податок на додану вартість становить 20%. Позитивно на торгівлю дичиною впливає сучасний науково-технічний прогрес, при якому м'ясо дичини можна довгий час зберігати в охолодженому вигляді, а тому часові обмеження добування дичини не впливають на час торгівлі м'ясом дичини та його сезонне здороження. Разом з тим на даний час підвищуються вимоги щодо якості м'яса. Вся мисливська продукція повинна проходити ветеринарно-санітарну експертизу, без якої не дозволяється реалізація м'яса.

Історичний досвід державного регулювання реалізації продукції мисливства є багатогранним і різноманітним. З огляду на це, його подальше дослідження, на нашу думку, слід здійснювати у соціально-економічному значенні продукції полювання та контролю за його якістю.

Список використаних джерел

1.Statystyczny pogląd na stosunki łowiecki w Austryi//Łowiec. – 1894. – № 11. – s. 161-164

2. Alegaty do sprawozdań stenograficznych drugiej sesyi ósmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1905 przytem index tych alegatów od 338 do 675. – Lwów, 1905, – S.5-6.

3.Krawczynski W.Lowiectwo: Przewodnik dla leśników zawodowych I amatorów myśliwych. – Kraków: Druk W.L.Anczyca i spółki, 1924. – s.7-16.

4.Zbiór ustaw administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim obowiązujących do użytku organów c.k. władz rządowych i władz autonomicznych. – Kraków: universytet Jagelloński, 1868. – S.1034-1035.

5.Krogulski S. Pół wieku: zarys działalności małopolskiego towarzystwa łowieckiego 1876-1926. – Lwów: Nakładem małopolskiego towarzystwa łowieckiego, 1929. – s.23.

6.Nowa ustawa łowiecka dla Galicyi i W. Ks. Krakowskiego. – Kraków: Wisła, 1898. – s

7.Das neue Jagdgesetz für Galizien und Großherzogtum Krakau: giltig vom 26.März 1898. – Złoczów: Nakładem i drukiem księgarni W.Zukerkandla, 1905. – S.74-75

8.Posiedzenie 1-36 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesyi dziewiątego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1908 od 15.wrzesnia do 5 listopada 1908. - Lwów, 1908. – S. 2062

9.Kilka słów o Polskim Prawie łowieckim //Łowiec – 1928. – №15. – s.238-239.

10. Ustawa a jej wykonanie//Łowiec – 1899. – № 1. – s.6-7.

11. W ochronie łowiectwa//Łowiec – 1904. – № 18. – s.209.
12.Ustawa a jej wykonanie//Łowiec – 1899. – № 1. – s.6-7.

13.Pawlik S. Handel zwieryzuną, rybami i rakami w Galicyi//Łowiec. – 1899. – № 1. – s. 2-6.

14.Schult W sprawie wykonania ustawy łowieckiej//Łowiec – 1899. – №2. – s.18-19.

15.Krogulski S. Pół wieku: zarys działalności małopolskiego towarzystwa łowieckiego 1876-1926. – Lwów: Nakładem małopolskiego towarzystwa łowieckiego, 1929. – s.8.

16.Kochanowski C. Sprzedaż dziczyzny w mieście Lwowie / C. Kochanowski // Łowiec – 1903. – № 22 – s.258.

17.Kochanowski C. Sprzedaż dziczyzny w mieście Lwowie / C. Kochanowski // Łowiec – 1903. – № 22 – s.256.

18.Pawlik S. Handel zwieryzuną, rybami i rakami w Galicyi//Łowiec. – 1899. – № 1. – s. 5-6.
19.Pawlik S. Handel zwieryzuną, rybami i rakami w Galicyi//Łowiec. – 1899. – № 1. – s. 2-4.

20..Kochanowski C. Sprzedaż dziczyzny w mieście Lwowie / C. Kochanowski // Łowiec – 1903. – № 22 – s.257.
21.Reuman M. Gospodarstwo łowieckie z historią starożytną łowiectwa polskiego. – Warszawa: Drukarnia Orgelbranda, 1845. – s.602

Ефективність державного управління: Збірник наукових праць Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України / За заг. ред. проф. В. С. Загорського. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2012. – Вип. 33. – с.127-137